



SAŽETAK IZVJEŠĆA

Izvešće o uporednim indikatorima upravljanja otpadom 2019 pripremljen je zajedničkim naporima Radne grupe NALAS-a za upravljanje otpadom i vodama iz 11 članica – asocijacija lokalnih vlasti (ALV), koristeći podatke iz 2018. godine iz deset zemalja regije.

Ovo je treće izdanje Izvešća, pripremljenog sa ciljem da prati kretanja na području upravljanja otpadom u regiji i pokaže trendove, ali i potiče razmjenu informacija o indikatorima koji utječu na te trendove, kao i razmjenu dobrih praksi između ALV-a u jugoistočnoj Evropi. Ovo izdanje Izvešća o usporednim indikatorima promovira cirkularnu ekonomiju, kao EU paradigmu i instrument razdvajanja ekonomskog rasta od pritiska na životnu sredinu i prirodne resurse. Izvešće pomaže unaprijeđenju razumjevanja cirkularne ekonomije i njeno povodaenje u promatranim ekonomijama.

GLAVNI NALAZI IZVJEŠĆA

- Ovo izdanje Izvešća pokazuje **pozitivan trend u sektoru upravljanja otpadom** na nivou ekonomija članica NALAS-a. Najizraženije razlike u okviru regije jugoistočne Evrope (JIE) su između ekonomija EU članica i zemalja kandidata.
- U usporedbi sa EU28, bruto društveni proizvod (BDP) u ekonomijama JIE jasno pokazuje **nezavidnu ekonomsku situaciju** u regiji. Prosjek EU28 (38.705 \$ po glavi stanovnika) **četiri puta je veći** od prosjeka BDP-a JIE (9.652 \$ po glavi stanovnika). U odnosu na 2015. godinu, uočljivo je da su ekonomije uvećale prihodovne nivoe, što ukazuje na ekonomski razvoj regije.
- **Prosječna proizvodnja otpada po glavi stanovnika regije je 0,95 kg/dan**, što je manje od prosjeka EU28 koji iznosi 1,33 kg/dan.
- Bruto društveni proizvod (BDP) se udvostručio u odnosu na 2014 godinu. Međutim, **prosječna proizvodnja otpada po glavi stanovnika** je uglavnom ostala stabilna od 2014. do 2018. godine sa neznatnim trendom rasta. Ekonomski razvoj i proizvodnja otpada još uvijek su upareni, što ukazuje da se mora uložiti dodatani napor kako bi se **nacionalne ekonomije JIE preusmjerile na cirkularnu ekonomiju**.
- **79,6%** stanovništva JIE je **pokriveno uslugom sakupljanja komunalnog otpada**. Hrvatska i Turska su blizu postizanja cilja od 100% sa vrijednošću od po 99%. Ostale promatrane ekonomije su oko prosjeka JIE, dok Moldavija ima samo 35,2% stanovništva pokriveno uslugom sakupljanja komunalnog otpada.
- **Sastav otpada** koje su izvijestile pilot JLS ukazuje da **biorazgradivi otpad** prevladava, do **55%** ukupnih količina otpada. Sa druge strane, samo su skromni naponi napravljeni da se iskoriste mogućnosti tretiranja biorazgradivog otpada.
- **Odlaganje otpada ostaje primarna opcija tretiranja otpada** u JIE, gdje se prosječno **79%** proizvedenog otpada odlaže na odlagalištima. Količina odloženog otpada ukazuje na trend rasta (sa 67,3% u 2014., 77,5% u 2015. do 79% u 2018.), što je daleko od prosjeka EU28 od 46,4% (2017.). 99,5% proizvedenog otpada u Sjevernoj Makedoniji se odlaže na odlagališta, dok u Albaniji oko 60%.
- **Biološko tretiranje** otpada se provodi u Bosni i Hercegovini, Rumunjskoj, Hrvatskoj i Turskoj, mada u veoma malim količinama, manjim od 1%. Značajnih 10% **termičkog tretiranja** otpada provodi se samo u Rumunjskoj, koju prati Hrvatska sa samo 0,05%.

- Najveći napredak u JIE je ostvaren u kontroliranom odlaganju otpada, što je vidljivo kroz **smanjenje broja nelegalnih odlagališta** i, samim tim, smanjenje postotka nelegalnog odlaganja otpada sa 20,8% u 2015. godine do 14,2% od ukupne količine proizvedenog otpada u 2018. godini. Još uvijek se **većina komunalnog otpada odlaže na neusklađenim odlagalištima** i nelegalnim odlagalištima. Turska, Srbija, Bosna i Hercegovina i Kosovo*¹ imaju više usklađenih odlagališta, ali još uvijek nedovoljno u odnosu na ukupnu populaciju. Veliki broj neusklađenih odlagališta, 1.147 je prijavljen u Moldaviji. Samo su za Bosnu i Hercegovinu i Crnu Goru prijavljena **odlagališta za inertni otpad** .
- 57,1% stanovnika jugo-istočne Evrope je pokriveno uslugom odlaganja komunalnog otpada na usklađenim odlagalištima. Manje od polovine stanovništva Srbije, Albanije, Bosne i Hercegovine i Sjeverne Makedonije je pokriveno uslugom odlaganja komunalnog otpada na usklađenim odlagalištima, Moldavije samo 0,8%, dok Kosovo* i Hrvatska imaju najveću stopu pokrivenosti od 92% odnosno 97,2%.
- **Regija se još uvijek bori sa recikliranjem** , iako većina ekonomija pokazuje uzlazne trendove. I pored visoke stope povrata otpada kroz recikliranje u Sloveniji (58,9%), prosječna stopa recikliranja komunalnog otpada u regiji je tri puta niža (15,5%) od prosjeka EU28 koji iznosi 46,4%. Puni potencijal odvojenog sakupljanja otpada i recikliranja kroz proizvodnju goriva iz otpada (RDF) nije adekvatno iskorišćen.

Samo 13 od 21 JLS uključene u istraživanje prijavile su aktivnosti povezane sa recikliranjem. Samo je 6 od tih 13 JLS izvijestilo značajniju stopu recikliranja preko 20%.

- **Materijalni otisak** je indikator koji pokazuje domaću potrošnju dobara po glavi stanovnika. Veće vrijednosti ukazuju na veći pritisak ekonomije na prirodne resurse. On, takođe, ukazuje na potencijal stvaranja otpada u odnosnoj ekonomiji. Nekoliko ekonomija u regiji su iznad prosjeka EU28 koji iznosi 13,8t po glavi stanovnika. Naime, Rumunjska i Bugarska su značajno iznad (21,56 i 19,6t po glavi stanovnika), dok su Srbija, Slovenija i Crna Gora neznatno ispod tog prosjeka. Ostali su ispod EU prosjeka, pri čemu Moldavija ima najnižu vrijednost od 7,7t po glavi stanovnika.
- **Cirkularna ekonomija** u većini ekonomija JIE, sa izuzetkom Slovenije, je relativno nova, nepoznata, nepromovisana tema, sa niskim nivoom prioritarnosti.
- Najčešći **način utvrđivanja cijena** u JLS koje su uključene u istraživanje je još uvijek m² domaćinstva bez obzira na količinu proizvedenog otpada.
Prosječni **stupanj naplate usluga** gospodarenja otpadom u promatranim JLS je 78%, pri čemu urbane JLS imaju veći stupanj naplate od ruralnih.
- U skoro svakoj od promatranih JLS prisutan je **neformalni sektor** u upravljanju komunalnim otpadom. Taj sektor ne tretiraju ni vlasti niti zakonodavni okvir. Neformalni sakupljači otpada su zastupljeniji u zajednicama sa nižim prihodima, koji su ispod praga siromaštva, kod nezaposlenih osoba i beskućnika. Neformalni sakupljači najčešće sakupljaju metal, PET i papir.
- Iako u najvećem broju promatranih ekonomija postoji zakonski okvir koji uređuje sakupljanje podataka o upravljanju otpadom i izvještavanje, uočljivo je da **sistem izvještavanja nije u potpunosti implementiran** , što upućuje na djelomičnu nepouzdanost podataka. Također, u pojedinim slučajevima, nedostaju podaci ili su isti prikupljeni na osnovu procjena, a ne na osnovu mjerenja.



* Ovo naznačavanje ne dovodi u pitanje pozicije o statusu i u skladu je sa UNSCR 1244 i mišljenjem ICJ-a o Kosovskoj deklaraciji o nezavisnosti.